

A világgazdaság konjunktúragyenge ciklusának áthidalása

Overbridging busts in the world economy

No sooner had mankind entered the 21st century, the world economy slowed considerably. The primary reason of this has been the economy of the USA (and of the Euro region). The occurrences in the economy of the Euro region have been increasingly affecting the development of the whole world. The development in the European Union has been gaining momentum, and the influence of the negative tendencies from the USA on Europe has been diminishing ever-increasingly.

And this in a period when there is hardly any economic region in the world capable of producing such an amazing dynamism. Central and East Europe, as well as China, are such regions.

It is expected that tendencies of the influences politics are going to exercise on this development (e.g. efforts to fight global terrorism) would be intensifying also in the future.

1. Áttekintés

Hová tűnt a XX. század végi dinamika? Az USA különösen legyengült. Japán még mindig nem tért magához gazdaságilag a pénzügyi-gazdasági válságból. Az Európai Unióban pedig megritkultak a remények a fellendülés rövid távú, töretlen folytatására.

2. Az USA gazdasága

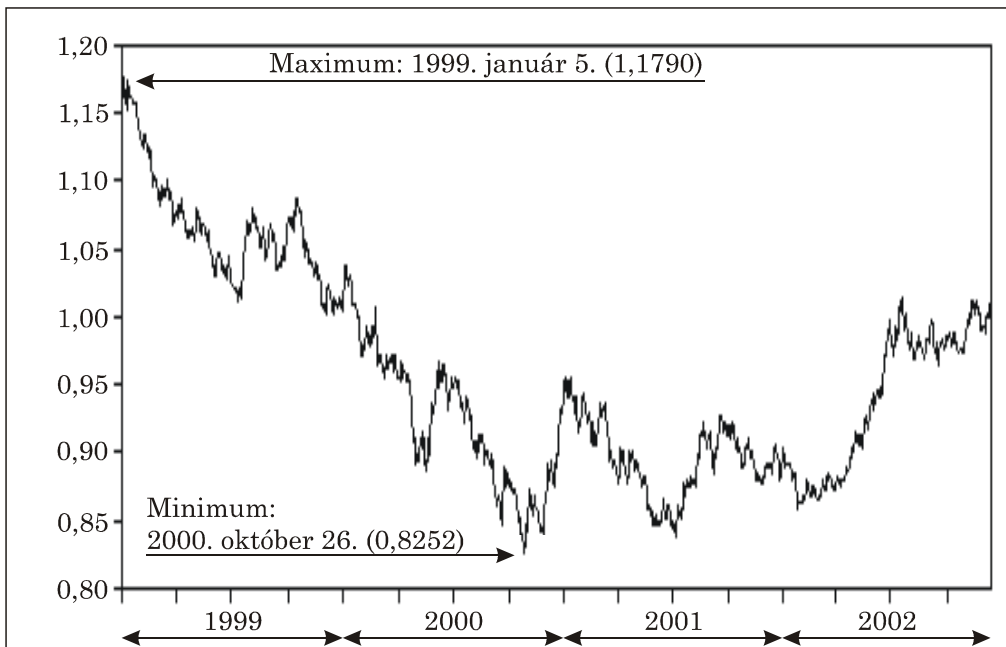
Az, hogy a világ legnagyobb gazdasága hogyan fogja kiheverni a XXI. század küszöbének válságát, a globális világgazdaság fejlődése szempontjából is igen fontos kérdés. Az USA-t a 2001. szeptember 11-i terrortámadások éppen a világgazdaság leszálló ágában érték. A süllyedést a terrortámadások felerősítették. Az elmúlt két évben tovább folyt a világgazdaság gyengülése. A szakértők egy része meg-megcsillantotta időnként a reményt, hogy USA visszavezeti a világot a növekedés útjára, azonban e túlzott optimista remények a mai napig nem igazolódtak. Már 2002-re egy megújult növekedést jósoltak USA-ba, ami átterjedt Európára és Ázsiára.

A XX. sz. utolsó évében befejeződött USA-ban a több éve tartó fellendülés. A befektetések dinamikája alábbhagyott. A magán befektetések sebessége csökkent

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Világgazdaságtan intézeti tanszék, főiskolai tanár, Ph. D.

2000. évi alapon 9%-ról („nyári félév”) 0,6%-ra („téli félév”). A korábbi befektetési kedv mindenekelőtt a New Economy-nak volt köszönhető melynek finanszírozását főleg a részvénypiac felfutása tette lehetővé. A válság hatására a lakosság takarékosági kedve elakadt, az ún. takarékosági arány mínusz 1%-os negatív rekordot ért el. Az Amerikai Központi Bank felmérései szerint a negatív takarékosági ráta a háztartások nagyobb bevételeinek és a részvénybirtoklásnak tudható be. Ehhez társuló erős fogyasztási előretörés alátámasztotta a pénzvagyton apadását.

2001-ben mindössze 1,4%-kal nőtt a GDP. Az amerikai gazdaságban – mint ahogy eddig is – a belső gazdaságból érkeznek a döntő impulzusok. A külgazdasági hatások mindenesetre a világszerte szétáradó dekonjunkturális hatásoknak megfelelően kimondottan visszafogottá váltak. Az export stagnált. Emellett a világ lábadozása a dollár gyengülő árfolyama miatt is lassúbbá vált.

1. ábra

Az amerikai dollár és az euró árfolyamának alakulása¹

Nemcsak fellelhető, hanem bizonyítható is, hogy az USA gyengülése az európai és ázsiai fejlődést is nehezítette.

2002 első felében USA és a világ egyre mélyülő válságot élt át. A makromutatók mellett a multinacionális cégek sorra buktak, nyugdíjalapok semmisültek meg, nagy bankok inogtak, valamint a részvények értéke erodálódott az USA-ban. Ezzel egy időben a húzóágazatokból is tízezrek pördültek az utcára

¹ European Central Bank, www.ecb.int.

munkanélkül. Válság pusztított az amerikaiaknál és kiterjedt a világra. Sorra egymás után pattantak ki a nagy csalások, melyek nagy összegeket húztak ki a befektetők zsebéből, könyvelési szabálytalanságokkal, cégmérlegek kozmetikázásával az amerikai óriásoknál. A nagyok közül, kezdett az Enron energiaszolgáltató. Akkor még azt hittük, hogy egyedi, egyszerű könyvelési trükkökkel állunk szembe. Azonban 2002 nyarán hétről-hétre újabb és újabb vállalati csalások derültek ki. A világ második helyén álló telekommunikációs cégről a WorldCom-ról is napvilágra kerül, hogy közel négy milliárd dollárt mosott el. Nagyon csodálkoztunk a patinás Xeroxon, amely 6,4 milliárd dollárral szépítette meg a vállalati mérleget, természetesen valótlannul. E vállalati sorozatba követte őket Vivendi, Global, Crossing, Owest, Merck stb. A szuperórák között akadt olyan is, aki közel 13 milliárd dolláros csalásig merészkedett (Merck gyógyszeripari család). Napjainkban már beláthatatlan a csalássorozatok közvetlen és közvetett hatása az USA nemzetgazdaságára és a világgazdaságra. Szakértők számításai szerint csak az Enron csőd gazdasági hatásai súlyosabbak voltak a 2001. szeptember 11-i terrortámadásnál!

Az Enront kényszerítették a könyvelés visszamenőleges korrekciójára (elmúlt 5 év) és ez a valóság erősen érezte hatását a részvényt piacon: 90 dollárról 50 centre csökkent a részvényt papírok értéke. USA bizalmi válságba is sodorta a hazai lakosságot és a többi kontinens befektetőit. Százegzernyi kisbefektető szegényedett el nyugdíjalapok omlottak össze ezért. Bár az amerikai elnök példás büntetőbüntetéseket helyezett kilátásba, azonban az az általános vélemény, hogy az általános gazdasági visszaesés és a visszaélések összefüggnek egymással és az utóbbi jelentős oka a csalássorozatnak. A befektetők bizalma erősen megrendült az üzleti életben és a könyvelésben. Hiszen ki akarna olyan amerikai cégbe befektetni, amelyik óriás, de csalásokkal csődbe megy?

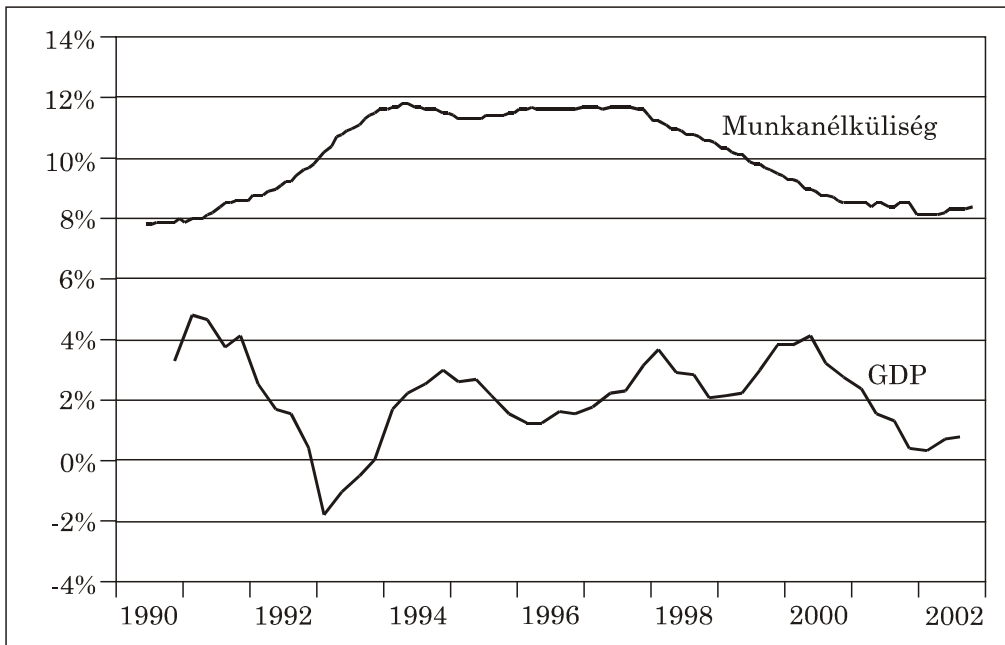
3. Az Európai Unió recessziója

Az EU éppen olyan konjunktúra szegény időszakot élt át, mint a világ vezető hatalma az USA. Az Unió GDP emelkedése majdnem teljesen megállt és a munkanélküliségi ráta is rosszabbodott.

Ismert, hogy az EU az 1990-es években több recessziót is elszenvedett, ahogy ezt a 2. ábrán követhetjük.

Az ábrán nem látható 1974/75-ös és az 1980/82-es recessziós szakaszt elsősorban az olajárak felszökkenése okozta. Ehhez hozzáadódott a jegybankok kamat-emelése is. A következő 1999/2000. periódusban az infláció gyorsan emelkedett. A harmadik visszaeső szakaszban a bérpolitika is hozzá járult a recesszióhoz, ugyanis a fizetések a lehetőségekhez képest gyorsabban növekedtek. A jelenlegi recesszióban az USA hatása nagyon erős. E hatást csak részben gyengíti az eurótérség belső konjunktúrájának újraéledése. A belső- és külkereskedelmi feltételek javultak, ezért az euró értéke emelkedett. A fellendülés időpontját még nem érzi az Európai Unió. A szerkezeti átalakulások még nem fejeződtek be, amelyet hiba lenne túlbecsülni, hiszen a termelés növekedésének ez csak az egyik komponense.

Az Európai Unióban és a világgazdaságban is egyaránt 2003-ra reméli a prognóziskészítők többsége az élénkülést.

2. ábra

A reál GDP és a munkanélküliségi ráta alakulása az eurolandban¹

Ha cikluselméleti szempontból vizsgáljuk a 2. ábrát, akkor megvizsgálhatjuk, hogy az euroland konjunktúra-ciklusai középtávon (4-5 év) ismétlődnek, azaz 2003/2004-ben – a ciklusok törvényszerű ismétlődése alapján – matematikailag is várható középtávon az élénkülés/fellendülés kezdete.

Az uniós fejlődés lelassulásának különböző okai vannak, így többek között:

- magas olajárak
- magánháztartások vásárló ereje és beruházó kedve
- az európai állatállományt megtámadó járványok
- az euró bevezetése és értékváltozásai
- az előbbieket hatásaként az áremelkedés
- külgazdasági hatások elsősorban az USA dekonjunktúrája.

Csak nagyon kevés világgazdasági régióról mondhatjuk el, hogy a vizsgált időszakban jelentős gazdasági fejlődést értek el, így például: Közép- és Kelet-Európa, vagy Európán kívül Kína (lásd az 1. táblázatot).

Magyarország számára azért is fontos a világgazdaság konjunktúrába való váltása, mert középtávú tervezésünkben (4-5 év) részben meghatározó a világgazdaság dinamikája. Ugyanakkor a középidéjű tervezésben legalább kétféle alternatívában szükséges gondolkodnunk. Egyrészt a világgazdaságban elmarad a fellendülés, másrészt elindul a világgazdaság az EU a konjunktúra útján.

¹ www.petercam.be.

1. táblázat
A reál GDP alakulása a világgazdaság kiválasztott régióiban¹

	2000	2001	2002*	2003*
Ipari országok összesen	3,4	0,7	1,3	2,2
USA	4,1	0,3	2,3	2,7
Japán	1,5	-0,3	-0,5	1,2
Euró-térség	3,4	1,4	0,8	1,8
Nyugat-Európa további államai	3,1	1,1	0,7	1,6
Küszöbországok				
Közép- és Kelet-Európa	5,7	3,7	3,1	3,2
Kelet-Ázsia**	7,3	1,2	4,0	4,5
Latin-Amerika***	4,0	-0,1	-1,5	2,0
Összesen****	3,9	0,8	1,3	2,3
Reál világkereskedelem	12,5	0,0	3,0	6,0

* *Becslés*

** *Súlyozott átlag az alábbi államok eredményei alapján: Dél-Korea, Tajvan, Indonézia, Thaiföld, Malájzia, Szingapúr, Fülöp-szigetek. A 2001. évi GDP alapján US-dollárban súlyozva.*

*** *Súlyozott átlag az alábbi államok eredményei alapján: Brazília, Mexikó, Argentína, Kolumbia, Venezuela, Chile. A 2001. évi GDP alapján US-dollárban súlyozva.*

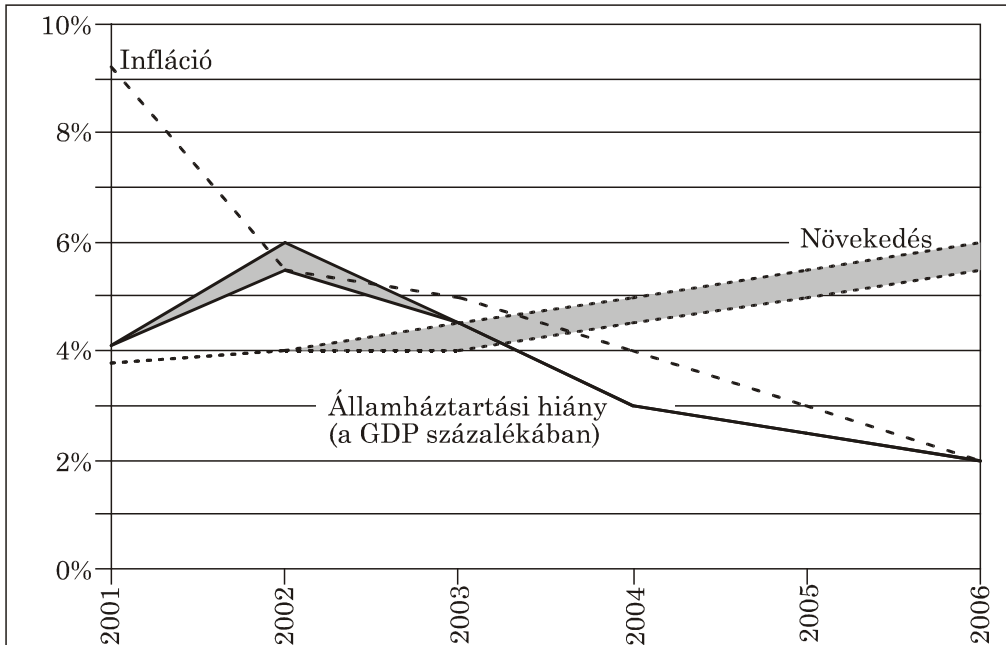
**** *A felsorolt országcsoportok összege. A 2001. évi GDP alapján US-dollárban súlyozva.*

A számításokban ugyanakkor fontos szempont, hogy az elmúlt években az EU de különösen hazánk nagyobb fejlődést ért el, mint a világtalag vagy a világgazdaság 3 centrum országa (USA, Németország, Japán). Erre az esetre a következőkben is számíthatunk.

4. Következtetések

- A jelenlegi helyzetben a világgazdasági fejlődés továbbra is nagymértékben az USA gazdaságától és politikájától is függ.
- A világgazdaság fejlődését egyre jobban befolyásolja az EU (ezen belül az eurórégió), mely egyre jobban képes önálló dinamizmust kialakítani USA negatív hatásának ellenében.

¹ Wochenbericht 43/2001 és 43/2002 nyomán. www.diw.de.

3. ábra

A Medgyessy-kormány középtávú gazdaságpolitikai stratégiája¹

- Feltételezett fejlődésben a következő faktorok erősödhetnek meg, amelyek a világhelyzetre hatnak:
 - ⇒ USA-ban és a szövetséges országokban bekövetkeznek-e újabb terrortámadások?
 - ⇒ A katonai akciók a terrorizmus ellen kiterjednek további régiókra?
 - ⇒ Az olajellátás zavartalan marad-e és ennek hatására milyen tendenciát mutat a kőolaj világszintű ára?
 - ⇒ Milyen gazdaság- és külgazdaságpolitikai lépéseket tesznek a fejlett ipari országok az alábbhagyó világgazdasági dinamika élénkítésére (kamatpolitika, megtakarítás-beruházás élénkítése, megrendült bizalom visszaszerzése stb.). Valamint hatásuk hogyan gyűrűzik végig a világon?
- Végül is legyünk optimisták és higgyünk abban, hogy a nagy rendszer: a világgazdaság, amely komplex módon összefonódott, kevésbé lesz sérülékeny, és könnyebben regenerálódik, mint a részei.

¹ PM és Figyelő, 2002. 08. 08. 32. sz. nyomán.

Irodalom

- EWU-Konjunktur ohne Dynamik, Wochenbericht 26/2001.
- G. S. BECKER: America will lead the world back to growth, BusinessWeek / December 31, 2001.
- HALASKA G.: Fedezék nélkül, Figyelő 2002. július 18-24.
- H. KÖHLER: New Winners and Losers in the Global Economy, Business Finance Magazine, 2001 November.
- KERTÉSZ GY.: Középtávú gazdasági stratégia ismerős elemekből, Figyelő 2002. 08. 08-14.
- K. J. GERN, CH. KAMPS, J. SCHEIDE: Euroland: Konjunkturschwäche wird überwunden, die Weltwirtschaft 2001. Heft 3.
- K. J. GERN, CH. KAMPS, J. SCHEIDE: Euroland: Der Aufschwung beginnt, die Weltwirtschaft, 2002. 02 Heft 1.
- Die Lage der Weltwirtschaft und der deutschen Wirtschaft im Herbst 2001, Wochenbericht 43/2001.
- Die Lage der Weltwirtschaft und der deutschen Wirtschaft im Herbst 2002, Wochenbericht 43/2002.
- Tendenzen der Wirtschaftsentwicklung 2001/2002 Weltwirtschaft Konjunkturschwäche in den Industrieländern, Wochenbericht 28-29/01.